

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-30-45>

УДК 657.1:65.012.32

ФОРМУВАННЯ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

FORMATION OF ACCOUNTING AND ANALYTICAL SUPPORT OF EXPENDITURE MANAGEMENT OF AGRICULTURAL ENTERPRISES

Овчарова Наталія Вікторівна

кандидат економічних наук, старший викладач,
Сумський державний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8362-3283>

Кравченко Олена Володимирівна

кандидат економічних наук, доцент,
Сумський державний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5927-8814>

Бобошко Раїса Михайлівна

студентка,
Сумський державний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6847-1779>

Ovcharova Nataliia, Kravchenko Olena, Boboshko Raisa
Sumy State University

Стаття присвячена актуальним питанням організації обліково-аналітичного забезпечення в системі управління витратами сільськогосподарських підприємств. Розглянуто сутність обліково-аналітичного забезпечення управління витратами. Проаналізовано основні фактори, що обумовлюють особливості організації обліково-аналітичного забезпечення та його напрямки. З метою оптимізації внутрішньої системи управління бізнесом та підвищення ефективності інформаційного забезпечення для аналізу та прийняття керівництвом стратегічних управлінських рішень у роботі сформовано модель обліково-аналітичного забезпечення управління витратами. У статті запропоновано вести технологічні карти, які дозволять формувати інформаційне забезпечення щодо витрат не лише по культурах, а по сівозмінних в розрізі полів та культур, з переліком статей витрат. Визначено алгоритм накопичення витрат сільськогосподарського виробництва, запропоновано зміни щодо баз розподілу загальногосподарських витрат.

Ключові слова: облік, витрати, інформаційне забезпечення, управління, сільськогосподарські підприємства.

Статья посвящена актуальным вопросам организации учетно-аналитического обеспечения в системе управления затратами сельскохозяйственных предприятий. Рассмотрены сущность учетно-аналитического обеспечения управления затратами. Проанализированы основные факторы, обуславливающие особенности организации учетно-аналитического обеспечения и его направления. С целью оптимизации внутренней системы управления бизнесом и повышения эффективности информационного обеспечения для анализа и принятия руководством стратегических управленческих решений в работе сформирована модель учетно-аналитического обеспечения затратами. В статье предложено вести технологические карты, которые позволят формировать информационное обеспечение по расходам не только по культурам, но и по севооборотам в разрезе полей и культур, с указанием статей расходов. Определен алгоритм накопления затрат сельскохозяйственного производства, предложены изменения по базам распределения общепроизводственных расходов.

Ключевые слова: учет, расходы, информационное обеспечение, управления, сельскохозяйственные предприятия.

The article is devoted to topical issues of the organization of accounting of cost in the enterprise management system. Further normal development of business requires effective management decisions on key areas of its op-

eration. This in turn determines the availability of relevant information support, which creates a basis for productive management decisions. The essence of accounting and analytical support of cost management is considered. It was determined that the first component of the accounting and analytical support is implemented through the system of relevant primary documents, accounting registers, methodology of displaying accounting information on the costs of agricultural activities is determined by the appropriate internal and external regulatory support. Along with this, accounting and analytical support is a certain informational basis, which is formed in the subsystems of accounting, analysis and control. Accounting and analytical support is formed under the influence of many factors and has corresponding departmental features. The main factors that determine the features of the organization of accounting and analytical support and its directions are analyzed. In order to optimize the internal business management system and increase the efficiency of information support for the analysis and management of strategic management decisions in the work formed a model of accounting and analytical cost support. The article proposes to keep technological maps that will allow to form information support on costs not only for crops, but for crop rotations in terms of fields and crops, with a list of cost items. The algorithm of accumulation of expenses of agricultural production is defined. proposed changes to the bases for the distribution of overhead costs. The accumulation of costs according to the suggested algorithm in agricultural companies will allow to systematize more detailed information on the accumulation of costs for growing products aimed at satisfying the information requests of internal consumers.

Keywords: accounting, costs, information support, management, agricultural enterprises.

Постановка проблеми. Розвиток сільськогосподарського підприємництва, як основного важеля модернізації вітчизняної економіки, сприяє наповненню ринку конкурентоспроможними товарами, появі нових робочих місць і скороченню рівня безробіття. Успішна діяльність таких підприємств обумовлюється здатністю власників та менеджерів своєчасно реагувати на зміни середовища та приймати ефективні управлінські рішення. Для цього необхідне формування релевантного інформаційного забезпечення яке б найкращим чином відображало існуючий та потенційний вплив цілого спектру зовнішніх та внутрішніх факторів діяльності сільськогосподарських підприємств. Основним джерелом інформації для системи управління внутрішніми моделями розвитку є система обліку витрат. Управління сільськогосподарською діяльністю потребує обґрунтованої системи обліково-аналітичного забезпечення направленої на формування релевантних інформаційних потоків та їх подальше використання в системах оцінки, планування, аналізу, моніторингу та контролю. Облікове забезпечення дає змогу накопичувати та систематизувати інформації по різних напрямках діяльності, видах виробництва, з різним ступенем деталізації та в подальшому на її підставі здійснювати системний аналіз, реалізовувати багатовекторний контроль результатів діяльності, оцінювати ризики та перспективи подальшого розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Питання розвитку обліку витрат сільськогосподарських підприємств перебувають у колі інтересів таких науковців як: В. М. Ржелюк [8], М. І. Скрипник [10], О. В. Чернецька [11], Л. І. Чернишова [12] та інших. Проблеми формування облікового забезпечення системи управління досліджували А. Г. Загородній [4],

Н. С. Пасенко [7], Л. О. Волощук [2], С. В. Сирцева [9], Т. Г. Камінська [5], В. В. Вольська [3], Т. М. Безродна [1] та інші вчені.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Наразі сільськогосподарські підприємства здійснюють свою діяльність в умовах динамічних змін економіки, загострення кризових явищ та в нестабільному конкурентному середовищі. Це стимулює суб'єктів господарювання до пошуку нових шляхів підвищення конкурентоспроможності, стабільного функціонування та фінансової стійкості саме через систему управління витратами. Щоб мати змогу успішно розвиватися, сільськогосподарські підприємства потребують якісно вибудованої та комплексної системи інформування, що дозволить отримувати достовірні та актуальні відомості про склад та динаміку витрат, на які керівництво змогло б орієнтуватися в процесі прийняття раціональних управлінських рішень. Тому наразі актуалізується питання організації обліково-аналітичного забезпечення управління витратами, використання якого дасть змогу зацікавленим особам за допомогою релевантних даних своєчасно виявити ймовірні проблеми та оптимальні варіанти їх вирішення.

Зростаюча потреба в формуванні релевантних інформаційних потоків щодо різних сфер діяльності сільськогосподарських підприємств розширюють вплив облікової сфери на такі елементи управління як планування, аналіз, моніторинг та контроль. Це потребує більш детального дослідження теоретичних засад та практичних аспектів формування обліково-аналітичного забезпечення управління витратами підприємств.

Формулювання цілей статті. Метою статті є дослідження напрямів подальшого розвитку особливостей формування обліково-аналітич-

ного забезпечення в системі управлінні витратами сільськогосподарських підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. Пошук ефективних, доцільних та раціональних методів управління сільськогосподарською діяльністю повинен орієнтуватися на своєчасне та достовірне обліково-аналітичне забезпечення. В управлінській сфері для позначення системи інформаційних ресурсів використовують поняття «обліково-аналітичне забезпечення», яке можна в межах структурного підходу розглядати як певну концептуальну модель, до складу якої входять співробітники, обладнання та процедури, які взаємодіють між собою з метою створення інформаційного потоку для управлінських потреб керівництва [4; 7], в межах системного підходу оцінювати як комплекс облікових та аналітичних відомостей, які формують систему інформаційних ресурсів з метою цілісного функціонування підприємства та призначені для інформування зацікавлених осіб стану його діяльності [2; 9] та досліджувати як процес пошуку, збору та формування обліково-аналітичних інформаційних потоків для потреб управління в межах процесного підходу [1; 3; 5].

В межах нашого дослідження обліково-аналітичне забезпечення управління витратами доцільно аналізувати виходячи з таких складових як:

– забезпечення, а саме сукупність засобів, заходів та певних принципів, що дають змогу підготувати облікову та аналітичну інформацію про витрати підприємства через використання елементів методичного, технологічного, нормативного та організаційного забезпечення;

– обліково-аналітична інформація, яка здійснює рух в системі управління, задовольняє інформаційні запити внутрішніх стейкхолдерів та дає змогу приймати виважені рішення щодо управління витратами [6].

Отже, обліково-аналітичне забезпечення це певний інформаційний базис, що накопичується в підсистемах обліку (фінансового, податкового, управлінського, стратегічного), аналізу і контролю та реалізується через систему відповідних первинних документів, реєстрів, методологічних принципів визначених внутрішніми та зовнішніми нормативами.

Обліково-аналітичне забезпечення щодо витрат сільськогосподарської діяльності формується під впливом багатьох факторів та має відповідні галузеві особливості. Діяльність підприємств сільськогосподарської галузі має цілий ряд відмінностей, які відрізняються від інших галузей своїм ресурсним та товарним різноманіттям, засобами виробництва,

об'єктами обліку, впливом географічних та кліматичних умов, від яких залежить прибутковість та функціонування організацій, управлінські запити та порядок обліку.

Важливе значення в системі управління витратами має аналітична складова яка через систему аналітичних розрахунків надає змогу виявити внутрішні резерви, спрогнозувати перспективи розвитку організації. Не може повноцінно функціонувати обліково-аналітична система і без контролю.

В цілому механізм обліково-аналітичного забезпечення управління витратами сільськогосподарських підприємств наведено на рисунку 1.

Управління витратами вимагає дотримання точного обліку витрат в розрізі елементів та статей, фокусів відповідальності та порівнянь із цілями для визначення відхилень в розрахунку собівартості, виробничих витрат та ресурсів за визначений період, пошуку способів впливу на виробничий процес.

Зважаючи на специфіку діяльності вагоме значення при організації обліку та контролю витрат виробництва має накопичення інформації по рівнях витрат за етапами технологічного процесу, відображення та подальший детальніший розподіл понесених витрат. Досягти цього можна розподілом затрат не тільки по культурах, а по сівозмінних в розрізі полів та культур, з переліком статей витрат. Такий підхід до розподілу затрат допоможе проаналізувати доцільність вирощування культури на полі.

Враховуючи це пропонуємо використовувати агрофірмам технологічні карти по кожному полю та по окремії культурі від передпосівних робіт, внесення засобів захисту рослин та добрив. Це дасть можливість розпланувати, проаналізувати, порівняти план з фактичними показниками та сформувати виважені управлінські рішення щодо доцільності використання сівозміни, поля та культури на цьому полі. Зазначимо, що облік з таким широким розподілом витрат на основне виробництво поточного року є більш доцільним та зручним, оскільки витрати будуть класифіковані за роком врожаю, полем, сівозмінною, культурою. В подальшому керівництво вибравши культуру зможе проаналізувати, які витрати було понесені саме на неї (рис. 2).

Отже, накопичення витрат відповідно до запропонованого алгоритму в агрофірмах дасть змогу систематизувати більш деталізовану інформацію щодо понесених підприємством витрат на вирощування продукції. Це, у свою чергу, дозволить приймати швидкі та обґрунтовані рішення щодо виробничого про-

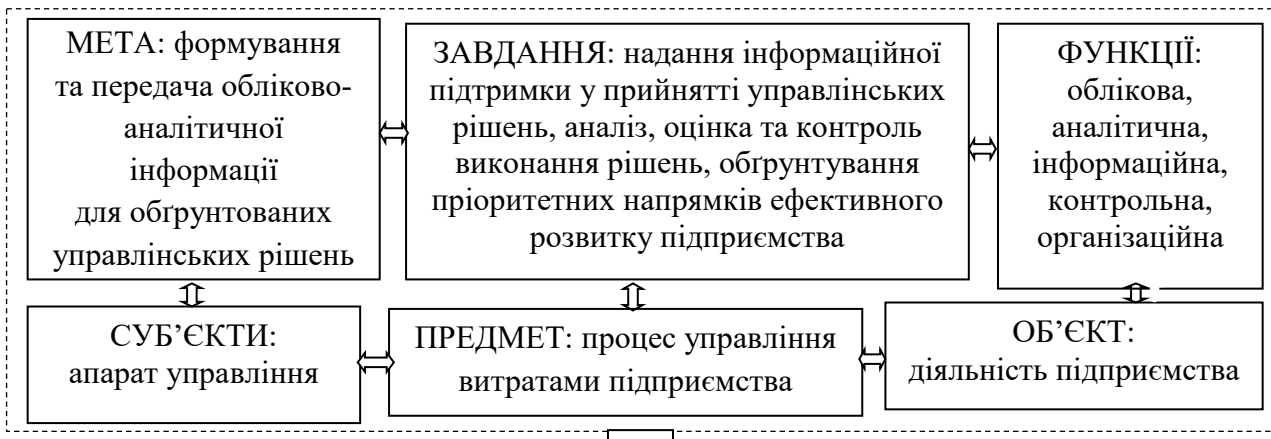

Рис. 1. Механізм формування обліково-аналітичного забезпечення управління витратами в сільськогосподарській галузі

Джерело: складено авторами

ОБЛІК І ОПОДАТКУВАННЯ

Рис. 2. Запропонований алгоритм накопичення витрат виробництва

Джерело: складено авторами

цесу, встановлюючи пріоритети, цінову політику та інші питання.

Вагоме значення для обліку витрат на виробництво в сільськогосподарських підприємствах має накопичення та подальший розподіл загальновиробничих витрат. Відповідно, наступним напрямом покращення обліку витрат є перегляд механізмів накопичення та подальшого розподілу загальновиробничих витрат.

В більшості агрофірм відповідно до внутрішніх регламентів загальновиробничі витрати накопичуються на окремому рахунку та в подальшому розділяються пропорційно задіяної площі. Такий розподіл використовують через простоту і зручність. Проте це не завжди є достовірним, бо не відображає реального обсягу понесених витрат, призводить до необґрунтованого викривлення собівартості тієї культури, виробництво якої має

високу собівартість, проте її вирощування здійснюється на полі невеликого розміру і навпаки. На нашу думку розподіл загальновиробничих витрат доцільно проводити пропорційно до валової суми прямих затрат. Це дасть змогу більш раціонально розподілити витрати включаючи більшу частку загальновиробничих витрат до тих культур які її обумовили.

Висновки. Подальший ефективний розвиток сільськогосподарських підприємств залежить від проінформованості керівництва та власників про витрати фінансово-господарської діяльності, оскільки саме релевантна та якісна інформація про їх динаміку та структуру дає змогу сформуванню аргументованих та виважених поточних та стратегічних рішень, забезпечує неупереджену оцінку реалізації планів для формування подальшої стратегії розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Безродна Т.М. Обліково-аналітичне забезпечення управління підприємством: визначення сутності поняття. *Вісник Східноукраїнського національного університету ім. В. Даля*. 2008. № 10. С. 58–62.
2. Волощук Л.О. Обліково-аналітичне забезпечення управління інноваційним розвитком підприємства. *Праці Одеського політехнічного університету*. 2011. Випуск 2(36). С. 329–333.
3. Вольська В.В. Методичні підходи до обліково-аналітичного забезпечення та аудиту управлінської діяльності аграрних підприємств. *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу*. 2012. № 3(24). С. 83–88.
4. Загородній А.Г. Контроль в системі обліково-аналітичного забезпечення менеджменту підприємства. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. 2014. № 794. С. 164–171.
5. Камінська Т.Г. Обліково-аналітичне забезпечення фінансового менеджменту в сільськогосподарських підприємствах : автореф. дис. канд. екон. наук : спец. 08.06.04 «Бухгалтерський облік, аналіз та аудит». Київ, 2006. 22 с.

6. Овчарова Н.В., Мартишко М. Проблемні аспекти обліково-аналітичного забезпечення в управлінні підприємством. *Облік, аналіз і аудит: виклики інституціональної економіки : тези доповідей VII Міжнародної науково-практичної конференції «Облік, аналіз і аудит: виклики інституціональної економіки»*. Луцьк : ІВВ Луцького НТУ, 2020. С. 60–63.

7. Пасенко Н.С. Організація обліково-аналітичного забезпечення управління фінансовими результатами підприємства. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2017. № 17. URL: <http://global-national.in.ua/issue-17-2017/26-vipusk-16-kviten-2017-r-2/3246-pasenko-upravlinnyafinansovimi-rezultatami-pidpriemstva>

8. Рожелюк В.М., Денчук П.Н. Принципи управління витратами на виробництво у ринковому середовищі. *Науковий вісник Ужгородського університету*. 2007. Спецвип. 22. Ч. II. С. 212–216.

9. Сирцева С.В. Методичні підходи до формування обліково-аналітичного забезпечення системи управління аграрними підприємствами. *Вісник аграрної науки Причорномор'я*. 2015. Вип. 2. С. 85–93.

10. Скрипник М.І. Розвиток бухгалтерського обліку і внутрішнього контролю витрат та калькулювання собівартості : монографія. Житомир, 2011. 732 с.

11. Чернецька О.В. Методичні підходи до визначення ефективності витрат сільськогосподарських підприємств в управлінському обліку. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону*. 2011. № 7(1). С. 188–195.

12. Чернишова Л.І. Особливості формування системи управління витратами вітчизняних підприємств *Інноваційна економіка*. 2014. № 3(52). С. 61–68.

REFERENCES:

1. Bezrodna T.M. (2008) Oblikovo-analitichne zabezpechennya upravlinnya pidpriemstvom: viznachennya sutnosti ponyattya [Accounting and analytical management of enterprise: defining the essence of the concept]. *Visnik Skhidnoukrainskogo natsionalnogo universitetu im. V. Dalya*, no. 10, pp. 58–62.

2. Voloshchuk L.O. (2011) Oblikovo-analitichne zabezpechennya upravlinnya innovatsiynim rozvitkom pidpriemstva [Accounting and analytical support of management of innovative development of the enterprise]. *Pratsi Odeskogo politekhnichnogo universitetu*, no. 2(36), pp. 329–333.

3. Volska V.V. (2012) Metodichni pidkhodi do oblikovo-analitichnogo zabezpechennya ta auditu upravlinskoi diyalnosti agrarnikh pidpriemstv [Methodical approaches to accounting and analytical support and audit of management activities of agricultural enterprises]. *Problemi teorii ta metodologii bukhgalterskogo obliku, kontrolyu i analizu*, no. 3(24), pp. 83–88.

4. Zagorodnii A.G. (2014) Kontrol v sistemі oblikovo-analitichnogo zabezpechennya menedzhmentu pidpriemstva [Control in the system of accounting and analytical support of enterprise management]. *Visnik Natsionalnogo universitetu "Lvivska politekhnika"*. Menedzhment ta pidpriemnitstvo v Ukraini: etapi stanovlennya i problemi rozvitku, no. 794, pp. 164–171.

5. Kaminska T.G. (2006) Oblikovo-analitichne zabezpechennya finansovogo menedzhmentu v silskogospodarskikh pidpriemstvakh [Accounting and analytical support of financial management in agricultural enterprises]: avtoref. dis. kand. ekon. nauk: spets. 08.06.04 «Bukhgalterskiy oblik, analiz ta audit». Kyiv, 22 p.

6. Ovcharova N.V., Martishko M. (2020) Problemni aspekti oblikovo-analitichnogo zabezpechennya v upravlinni pidpriemstvom [Problematic aspects of accounting and analytical support in enterprise management]. *Oblik, analiz i audit: vikliki institutsionalnoi ekonomiki: tezi dopovidey VII Mizhnarodnoi nauково-praktichnoi konferentsii «Oblik, analiz i audit: vikliki institutsionalnoi ekonomiki»*. Lutsk: IVV Lutskogo NTU, pp. 60–63.

7. Pasenko N.S. (2017) Organizatsiya oblikovo-analitichnogo zabezpechennya upravlinnya finansovimi rezultatami pidpriemstva [Organization of accounting and analytical management of financial results of the enterprise]. *Globalni ta natsionalni problemi ekonomiki*, no. 17. Available at: <http://global-national.in.ua/issue-17-2017/26-vipusk-16-kviten-2017-r-2/3246-pasenko-upravlinnyafinansovimi-rezultatami-pidpriemstva>

8. Rzhelyuk V.M. (2007) Printsipi upravlinnya vitratami na virobnitstvo u rinkovomu seredovishchi [Principles of production cost management in the market environment]. *Naukoviy visnik Uzhgorodskogo universitetu*, spetsvip. 22, ch. II, pp. 212–216.

9. Sirtseva S.V. (2015) Metodichni pidkhodi do formuvannya oblikovo-analitichnogo zabezpechennya sistemi upravlinnya agrarnimi pidpriemstvami [Methodical approaches to the formation of accounting and analytical support of the management system of agricultural enterprises]. *Visnik agrarnoi nauki Prichornomor'ya*, no. 2, pp. 85–93.

10. Skripnik M.I. (2011) Rozvitok bukhgalterskogo obliku i vnutrishnogo kontrolyu vitrat ta kalkuluvannya sobivartosti: monografiya [Development of accounting and internal control costs and costing]. Zhytomyr, 732 p.

11. Chernetska O.V. (2011) Metodichni pidkhodi do viznachennya effektivnosti vitrat silskogospodarskikh pidpriemstv v upravlinskomu obliku [Methodical approaches to determining the cost effectiveness of agricultural enterprises in management accounting]. *Aktualni problemi rozvitku ekonomiki regionu*, no. 7(1), pp. 188–195.

12. Chernishova L.I. (2014) Osoblivosti formuvannya sistemi upravlinnya vitratami vitchiznyanikh pidpriemstv [Features of the formation of cost management system of domestic enterprises]. *Innovatsiyna ekonomika*, no. 3(52), pp. 61–68.